

การติดตามคืนทรัพย์สินจากการฟอกเงินตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้าน อาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000¹

อัจฉรา ทองศรี²

ในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่านานาประเทศต่างๆ ทั่วโลก ต่างก็ประสบกับปัญหาองค์กร
อาชญากรรมข้ามชาติทั้งเรื่องยาเสพติด การค้ามนุษย์ การฉ้อโกง อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และการฟอก
เงิน ซึ่งองค์กรอาชญากรรมเหล่านี้จะมีเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั่วโลก โดยการประกอบอาชญากรรมในยุค
เริ่มแรกนั้นมีการกระทำในรูปแบบลักษณะปัจเจกบุคคลคือตามลำพังบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยลักษณะแห่ง
การกระทำเรียบง่ายไม่มีความซับซ้อนทำให้ง่ายต่อการป้องกันและปราบปราม แต่ในปัจจุบันการ
ประกอบอาชญากรรมได้กระทำในลักษณะร่วมกันเป็นกลุ่มขบวนการ ลักษณะเป็นการแบ่งหน้าที่กันทำ
โดยเป็นเครือข่ายกระจายอยู่ในดินแดนของประเทศต่างๆ ข้ามพรมแดนประเทศและการกระทำมีความ
พัฒนารูปแบบที่มีความซับซ้อนมากขึ้นทำให้ยากแก่การป้องกันและปราบปรามโดยลำพังประเทศใด
ประเทศหนึ่ง การฟอกเงิน (Money Laundering) คือ การเปลี่ยน แปร สภาพเงิน หรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยผิด
กฎหมายหรือโดยมิชอบด้วยกฎหมายให้เสมือนหนึ่งว่าเป็นเงินที่ได้มาโดยชอบหรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง
ว่าการฟอกเงินเป็นกระบวนการซึ่งกระทำโดยบุคคลต่อทรัพย์สินเพื่อปกปิดแหล่งที่มาของรายได้ทรัพย์สินที่
ได้มาโดยมิชอบ และทำให้ดูเหมือนมีที่มาโดยถูกต้องตามกฎหมายและยังมีความรวมไปถึงการแปลงเงิน
หรือทรัพย์สินที่รับมาโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือทุจริตให้กลายเป็นเงินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย³ โดย
กลุ่มองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่มีการถ่ายโอนทรัพย์สินไปยังประเทศต่างๆ เพื่อหลบหลีกการกระทำ
ความผิดมิให้ต้องถูกจับกุมดำเนินคดี โดยจะมีทรัพย์สินที่ถ่ายโอนไปยังประเทศต่างๆ เพื่อการฟอกเงินมี
มูลค่าเป็นจำนวนมหาศาล ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบไม่เพียงแต่ในระดับประเทศ แต่เป็นปัญหาในระดับ
นานาประเทศ ซึ่งลำพังแต่โดยประเทศใดประเทศหนึ่งไม่อาจดำเนินการกับปัญหาองค์กรอาชญากรรมข้าม

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง การติดตามคืนทรัพย์สินจากการฟอกเงินตามอนุสัญญา
สหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถิต สิริพิบูล และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ณฐ สันตาสว่าง และ
รองศาสตราจารย์ ดร.มัลลิกา พินิจจันทร์

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน, คู่มือพนักงานเจ้าหน้าที่ ปปง., สำนักงานป้องกันและ
ปราบปรามการฟอกเงิน (กรกฎาคม, 2555), หน้า 3.

ชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพได้โดยลำพังเพียงประเทศเดียว จึงต้องอาศัยความร่วมมือกับนานาประเทศในการกำหนดมาตรการในการให้ความช่วยเหลือและรับความช่วยเหลือระหว่างประเทศเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ การกระทำการฟอกเงินขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติส่งผลกระทบต่อความเสียหายไม่ว่าในระบบเศรษฐกิจ ความมั่นคงของนานาประเทศ การดำเนินการติดตามคืนทรัพย์สินเพื่อชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่รัฐภาคีผู้ได้รับความเสียหายย่อมไม่อาจกระทำได้นอกเขตพรมแดนของประเทศตน จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศในการติดตามคืนทรัพย์สินจากการกระทำอาชญากรรมเพื่อชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายของอาชญากรรมหรือคืนทรัพย์สินดังกล่าวแก่เจ้าของโดยชอบธรรม อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งขึ้นในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 เป็นความร่วมมือกันระหว่างนานาประเทศ เพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร โดยอนุสัญญาฯ ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในรัฐภาคีในการขอความช่วยเหลือและรับความช่วยเหลือในการดำเนินการกับทรัพย์สินโดยการยึดอายัด หรือริบทรัพย์สินของรัฐภาคีผู้ร้องขอ เมื่อทรัพย์สินมีเคลื่อนย้ายไปยังต่างประเทศหรือที่ซุกซ่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อติดตามคืนทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินที่ริบแก่รัฐภาคีผู้ร้องขอ เพื่อให้รัฐภาคีผู้ร้องขอสามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายของอาชญากรรม หรือคืนแก่เจ้าของโดยชอบธรรม โดยมีการบัญญัติไว้ใน ข้อ 12 การริบและการยึดทรัพย์สิน ข้อ 13 ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อความมุ่งประสงค์ในการริบทรัพย์สิน และข้อ 14 การจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินที่ถูกริบ แต่ในการดำเนินการเพื่อติดตามคืนทรัพย์สินตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งขึ้นในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องการริบทรัพย์สินตามมูลค่า ทั้งในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อการริบทรัพย์สินนั้น และไม่มีบทบัญญัติให้สามารถริบทรัพย์สินได้โดยไม่ต้องมีคำพิพากษาลงโทษทางอาญาทำให้เกิดปัญหาดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรก ปัญหาความไม่ชัดเจนในกฎหมายการติดตามคืนทรัพย์สินตามมูลค่า ข้อ 12 ตามอนุสัญญาฯ ข้อ 12 บัญญัติให้ทรัพย์สินที่อยู่ในข่ายจะต้องถูกริบ ได้แก่ ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมที่ได้รับมาจากความผิดที่ครอบคลุมโดยอนุสัญญานี้หรือทรัพย์สินที่มีมูลค่าเทียบได้กับรายได้ เช่นว่า⁴ ซึ่งตามอนุสัญญาฯ ข้อ 12 ไม่ชัดเจนในบทบัญญัติของคำว่า ทรัพย์สินที่มีมูลค่าเทียบได้กับรายได้ เช่นว่า ทำให้เกิดปัญหาในการติดตามคืนทรัพย์สินฟอกเงินตามมูลค่า ในกรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติ เช่น การทุจริต การฟอกเงิน ผู้กระทำความผิดได้รับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำ ความผิดไป ต่อมาหากมีการยกย้ายถ่ายเท มีการซุกซ่อนทรัพย์สินนั้น หรือมีการใช้ทรัพย์สินนั้นหมดไป ทำให้ไม่สามารถดำเนินการติดตามริบทรัพย์สินนั้นคืนกลับมาได้ การกำหนดให้มีการริบทรัพย์สินของผู้กระทำ

⁴อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 12.

ความผิดตามมูลค่าทรัพย์สิน ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ตาม ตามจำนวนมูลค่าทรัพย์สินที่ได้รับไปจากการกระทำความผิดนั้น เป็นการตัดวงจรอาชญากรรมฟอกเงิน และการพิจารณามูลค่าเป็นเงินจะช่วยให้สามารถติดตามคืนทรัพย์สินที่ถูกใช้หมดไปที่มีการเคลื่อนย้ายไปต่างประเทศ หรือที่ซุกซ่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งตามอนุสัญญาฯ ข้อ 12 ที่กำหนดให้ทรัพย์สินที่อยู่ในข่ายจะต้องถูกริบได้แก่ ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมที่ได้รับมาจากความผิดที่ครอบคลุมโดยอนุสัญญานี้หรือทรัพย์สินที่มีมูลค่าเทียบได้กับรายได้เช่นว่า

การกำหนดเพียงทรัพย์สินที่มีมูลค่าเทียบได้กับรายได้เช่นว่า อาจส่งผลให้เกิดความไม่ชัดเจนในการตีความว่า ทรัพย์สินที่มีมูลค่าเทียบได้กับรายได้ตามอนุสัญญาข้อ 12 นั้น มีความหมายครอบคลุมเพียงใด มีความหมายครอบคลุมถึงทรัพย์สินทั้งหมดไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงควรมีการกำหนดถึงข้อความที่ชัดเจนในเรื่องการริบทรัพย์สินตามมูลค่า

ปัญหาประการต่อมา ปัญหาการไม่สามารถฟ้องร้องผู้กระทำความผิดทางอาญาได้ ข้อ 13 ตามอนุสัญญาฯ บัญญัติให้รัฐภาคีควรให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในการริบทรัพย์สินให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ภายใต้ระบบกฎหมายของตน หากมีทรัพย์สินที่อยู่ในข่ายที่จะต้องถูกริบหากอยู่ในดินแดนของรัฐภาคีใด และเมื่อได้รับการร้องขอจากรัฐภาคีอื่นที่มีเขตอำนาจเหนือความผิดภายใต้อนุสัญญาฯ นี้ ก็ให้รัฐภาคีที่ได้รับการร้องขอดำเนินการให้ความร่วมมือเพื่อการริบทรัพย์สินจากการกระทำอาชญากรรม¹

อนุสัญญาฯ ไม่มีบทบัญญัติกำหนดไว้ในกรณีที่ไม่สามารถฟ้องร้องผู้กระทำความผิดทางอาญาได้ ซึ่งจากการที่กฎหมายไม่บัญญัติก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการติดตามคืนทรัพย์สินฟอกเงิน เนื่องจากการฟอกทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมเป็นความผิดอาญา ซึ่งอาชญากรรมฟอกเงินมีการกระทำความผิดในรูปแบบเครือข่ายไปทั่วโลก ไม่ใช่แค่เพียงประเทศใดประเทศหนึ่ง จุดมุ่งหมายที่สำคัญของอาชญากรรมฟอกเงิน คือ ทรัพย์สิน โดยอาชญากรรมจะมีการยักย้ายถ่ายเท ซุกซ่อนหรือหลบเลี่ยงทรัพย์สินไปยังประเทศต่างๆ เพื่อให้พ้นจากการถูกดำเนินคดี ตามอนุสัญญาฯ กำหนดเพียงให้ทรัพย์สินที่อยู่ในข่ายที่จะต้องถูกริบตามอนุสัญญาฯ หากอยู่ในดินแดนของรัฐภาคีใด และเมื่อได้รับการร้องขอจากรัฐภาคีอื่นที่ ก็ให้รัฐภาคีที่ได้รับการร้องขอดำเนินการให้ความร่วมมือเพื่อการริบทรัพย์สินจากการกระทำอาชญากรรม ซึ่งอาจส่งผลถึงการริบทรัพย์สินฟอกเงินในกรณีที่ไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดฐานฟอกเงิน

ปัญหาประการสุดท้าย ปัญหาค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการติดตามคืนทรัพย์สิน ข้อ 14 ตามอนุสัญญาฯ บัญญัติให้ทรัพย์สินที่ได้จากการประกอบอาชญากรรมหรือทรัพย์สินที่รัฐภาคีได้รับไว้ จะต้องถูกจำหน่ายโดยรัฐภาคีนั้นตามกฎหมายภายในและกระบวนการพิจารณาของตน ซึ่งรัฐภาคีจะต้องให้ความสำคัญแก่การ

¹ อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 13.

พิจารณาคืนทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินแก่รัฐภาคีผู้ร้องขอ เพื่อให้รัฐผู้ร้องขอสามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายของอาชญากรรม หรือคืนทรัพย์สินดังกล่าวแก่เจ้าของโดยชอบธรรมตามขอบเขตที่อนุญาตโดยกฎหมายภายใน และหากได้รับการร้องขอ โดยการแบ่งปันทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินเช่นว่า โดยสอดคล้องกับกฎหมายภายในหรือวิธีการทางบริหาร⁶ อนุสัญญาฯ ไม่มีบทบัญญัติกำหนดไว้ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการติดตามคืนทรัพย์สินฟอกเงิน ทำให้เกิดปัญหาในกรณีที่มีการติดตามทรัพย์สินที่ได้จากการทำความผิดฟอกเงินคืน โดยรัฐที่ได้รับการร้องขอจะต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี หรือกระบวนการทางศาลใดๆ ซึ่งนำไปสู่การคืนหรือการจัดการซึ่งทรัพย์สินที่ถูกยึด ตามอนุสัญญาฯ ข้อ 14 ในเรื่องการจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินที่ถูกยึด เมื่อดำเนินการตามคำร้องขอของรัฐภาคีอีกรัฐหนึ่ง รัฐภาคีที่ได้รับการร้องขอจะต้องคืนทรัพย์สินที่รับได้จากการกระทำอาชญากรรมแก่รัฐภาคีผู้ร้องขอ เพื่อให้รัฐผู้ร้องขอสามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายของอาชญากรรมหรือคืนทรัพย์สินดังกล่าวแก่เจ้าของโดยชอบธรรมตามขอบเขตที่อนุญาตโดยกฎหมายภายในและหากได้รับการร้องขอ

การกำหนดให้รัฐภาคีผู้ได้รับการร้องขอคืนทรัพย์สินที่รับได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินแก่รัฐภาคีผู้ร้องขอ เพื่อให้รัฐผู้ร้องขอสามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายของอาชญากรรมหรือคืนทรัพย์สินดังกล่าวแก่เจ้าของโดยชอบธรรมนั้น อาจส่งผลถึงการไม่ครอบคลุมในเรื่องค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการดำเนินการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี หรือกระบวนการทางศาลใดๆ ซึ่งนำไปสู่การคืนหรือการจัดการซึ่งทรัพย์สินที่ถูกยึดของรัฐภาคีผู้ได้รับการร้องขอ การติดตามคืนทรัพย์สินของรัฐภาคีที่ได้รับการร้องขอนั้น อาจมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการในการติดตามคืนทรัพย์สินฟอกเงินให้กับรัฐที่ร้องขอ ซึ่งอนุสัญญาฯ เพียงแต่กำหนดให้คืนทรัพย์สินระหว่างรัฐภาคี แต่ไม่มีการกำหนดให้รัฐภาคีที่ได้รับการร้องขออาจหักค่าใช้จ่ายอันมีเหตุผลสมควรที่เกิดจากการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี หรือกระบวนการทางศาลใดๆ ซึ่งนำไปสู่การคืน หรือการจัดการซึ่งทรัพย์สินที่ถูกยึด

จากการศึกษาวิเคราะห์อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ซึ่งยังก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาดังกล่าวไว้ดังนี้

1. ปัญหาความไม่ชัดเจนในกฎหมายการติดตามคืนทรัพย์สินตามมูลค่า ข้อ 12

จากบทบัญญัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 12 ที่กำหนดให้รับทรัพย์สินที่มีมูลค่าเทียบได้กับรายได้ ซึ่งการรับทรัพย์สินที่มีมูลค่า

⁶อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 14.

เทียบได้กับรายได้ มีความหมายครอบคลุมถึงการรับทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือทั้งทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย จากการศึกษาพบว่า มีการบัญญัติถึงการรับทรัพย์สินตามมูลค่าที่มีความหมายชัดเจนว่า การรับทรัพย์สินตามมูลค่าคือ การรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะได้มาจากการกระทำความผิด หรือได้รับมาโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือการให้ผู้กระทำความผิดชำระเงินเป็นจำนวนเท่ากับมูลค่าทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด⁷ หากไม่สามารถรับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดคืนได้ แนวคิดเกี่ยวกับการติดตามคืนทรัพย์สินตามหลักการรับทรัพย์สินตามมูลค่า ถือเป็นมาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยเป็นการตัดช่องทางในการกระทำความผิดครั้งใหม่จากทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดครั้งก่อน⁸ นั้น และเพื่อเป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือเยียวยาให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิดหรือรัฐเป็นผู้เสียหายก็ตาม จึงมีข้อเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมอนุสัญญาฯ ข้อ 12 (ก) เพื่อให้เกิดความชัดเจนของ การรับทรัพย์สินที่มีมูลค่าเทียบได้กับรายได้

เห็นควรให้แก้ไขบทบัญญัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 12 (ก) จากเดิมบัญญัติว่า

“(ก) ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมที่ได้รับมาจากความผิดที่ครอบคลุมโดยอนุสัญญานี้ หรือทรัพย์สินที่มีมูลค่าเทียบได้กับรายได้เช่นว่า”

โดยแก้ไขเพิ่มเติมเป็น “(ก) ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมที่ได้รับมาจากความผิดที่ครอบคลุมโดยอนุสัญญานี้ หรือทรัพย์สินอื่นซึ่งมีมูลค่าตรงกับมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดเช่นว่า” ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับการติดตามคืนทรัพย์สินตามหลักการรับทรัพย์สินตามมูลค่า และตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003

⁷สุพัตรา แผนวิจิต, “การนำหลักการรับทรัพย์สินตามมูลค่ามาใช้กับคดีอาญาทางเศรษฐกิจและการเงิน,” วารสารบทความกฎหมาย, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ 34, ฉบับที่ 1, (มีนาคม 2559, 51: 60.) [Online], Available URL: <https://www.legalintel.co.th/2017/08/04, 2561> (กันยายน, 4), หน้า 4.

⁸ศิริรัตน์ วิเวก, “มาตรการระหว่างประเทศในการติดตามเรียกคืนทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดประเภทที่ระบุไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต 2003,” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 14.

⁹พรพันธุ์ เปรมภูมิ, คู่มือพนักงานสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางการเงิน, สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ตุลาคม, 2545), หน้า 3.

2 ปัญหาการไม่สามารถฟ้องร้องผู้กระทำความผิดทางอาญาได้ ข้อ 13

จากบทบัญญัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 13 กำหนดให้บริบทที่ผู้เสียหายที่อยู่ในข่ายที่จะต้องถูกริบตามอนุสัญญาฯ หากอยู่ในดินแดนของรัฐภาคีใด และเมื่อได้รับการร้องขอจากรัฐภาคีอื่นที่ ก็ให้รัฐภาคีที่ได้รับการร้องขอดำเนินการให้ความร่วมมือ เพื่อการริบทรัพย์สินจากการกระทำอาชญากรรม แต่ไม่มีบทบัญญัติให้บริบทที่ผู้เสียหายที่ไม่สามารถฟ้องร้องผู้กระทำความผิดทางอาญา จากการศึกษาพบว่า มีการบัญญัติการริบทรัพย์สินโดยการไต่สวนทางแพ่ง ซึ่งสามารถริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดได้ แม้ว่าผู้กระทำความผิดจะเสียชีวิต หลบหนี หรือไม่ปรากฏตัว หรือในกรณีอื่นๆ ทำให้ไม่สามารถฟ้องร้องผู้กระทำความผิดทางอาญาได้ จึงควรมีการแก้ไขอนุสัญญาฯ ข้อ 13 เพื่อให้สามารถดำเนินการริบทรัพย์สินฟอกเงินของผู้กระทำความผิดได้แม้จะไม่มีการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดทางอาญา จึงมีข้อเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 13 โดยเพิ่มเติมจากบทบัญญัติเดิม บัญญัติเพิ่มเติมเป็น “ข้อ 10 ให้บริบทที่ผู้เสียหายซึ่งได้มาจากการหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาลงโทษทางอาญา ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องร้องผู้กระทำความผิดได้ เนื่องจากเสียชีวิต หลบหนี หรือไม่ปรากฏตัว หรือในกรณีอื่นๆ ตามที่เหมาะสม” เพื่อให้สามารถดำเนินการติดตามคืนทรัพย์สินโดยการริบทรัพย์สินของอาชญากรได้แม้ว่าจะไม่สามารถดำเนินการทางอาญากับผู้กระทำความผิดได้ก็ตาม ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดหลักเกี่ยวกับการติดตามคืนทรัพย์สินตามหลักมาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินทางแพ่ง¹⁰ และตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003

3. ปัญหาค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการติดตามคืนทรัพย์สิน ข้อ 14

จากบทบัญญัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 14 กำหนดให้ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินที่รัฐภาคีได้รับไว้แล้ว รัฐภาคีจะต้องให้ความสำคัญแก่การพิจารณาคืนทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรม หรือทรัพย์สินที่ได้รับไว้แก่รัฐภาคีผู้ร้องขอ เพื่อให้รัฐผู้ร้องขอสามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายของอาชญากรรม หรือคืนทรัพย์สินดังกล่าวแก่เจ้าของโดยชอบธรรม โดยวิธีการแบ่งปันทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินเช่นว่ากับรัฐภาคีอื่น แต่ไม่มีบทบัญญัติในกรณีของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการติดตามทรัพย์สินคืนของรัฐภาคีที่ได้รับการร้องขอให้ดำเนินการติดตามทรัพย์สินคืนให้จากรัฐภาคีที่ร้องขอ จึงควรมีการแก้ไขอนุสัญญาฯ ข้อ 14 เพื่อให้มีการแบ่งปันทรัพย์สินที่รับมาได้นั้นระหว่างกันก่อนส่งคืนทรัพย์สินที่ได้รับไว้แล้วแก่รัฐภาคีผู้ร้องขอ เพื่อให้รัฐผู้ร้องขอสามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

¹⁰ วันชัย รุจนวงศ์ และคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2) (สถาบันกฎหมายอาญา: สำนักงานอัยการสูงสุด, 2548), หน้า 180.

ของอาชญากรรม หรือคินทรัพย์สินดังกล่าวแก่เจ้าของโดยชอบธรรม เมื่อได้หักค่าใช้จ่ายที่ได้ใช้ไปในการดำเนินการเกี่ยวกับการรับหรือค่าใช้จ่ายอันสมควรเพื่อคินทรัพย์สินดังกล่าวให้แก่ประเทศผู้ร้องขอแล้ว ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดในการส่งคืนทรัพย์สิน¹¹ จึงมีข้อเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 14 จากเดิมบัญญัติว่า

“1. ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินที่รัฐภาคีได้รับไว้ตามข้อ 12 หรือข้อ 13 วรรค 1 ของอนุสัญญานี้จะต้องถูกจำหน่ายโดยรัฐภาคีนั้นตามกฎหมายภายในและกระบวนวิธีการบริหารของตน

2. เมื่อดำเนินการตามคำร้องขอของรัฐภาคีอีกรัฐหนึ่งตามข้อ 13 ของอนุสัญญานี้ รัฐภาคีจะให้ความสำคัญแก่การพิจารณาคินทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรม หรือทรัพย์สินแก่รัฐภาคีผู้ร้องขอเพื่อให้รัฐผู้ร้องขอสามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายของอาชญากรรม หรือคินทรัพย์สินดังกล่าวแก่เจ้าของโดยชอบธรรมตามขอบเขตที่อนุญาตโดยกฎหมายภายใน และหากได้รับการร้องขอ

3. เมื่อดำเนินการตามคำร้องขอโดยรัฐภาคีอีกรัฐหนึ่งตามข้อ 12 และ 13 ของอนุสัญญานี้ รัฐภาคีอาจให้การพิจารณาเป็นพิเศษแก่การจัดทำความตกลงหรือข้อตกลงในเรื่อง

(ก) การชำระมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินเช่นว่า หรือกองทุนที่ได้จากการขายทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรม หรือทรัพย์สินเช่นว่าดังกล่าว หรือส่วนหนึ่งส่วนใดเข้าบัญชีที่จัดตั้งขึ้นตามข้อ 30 วรรค 2 (ค) ของอนุสัญญานี้ และให้แก่องค์กรระหว่างประเทศระดับรัฐบาลที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษในการต่อสู้กับอาชญากรรมที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร

(ข) การแบ่งปันทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินเช่นว่า หรือกองทุนที่ได้จากการขายทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินเช่นว่ากับรัฐภาคีอื่นเป็นปกติกรณีหรือรายกรณี โดยสอดคล้องกับกฎหมายภายในหรือวิธีการทางบริหาร”

โดยเพิ่มเติมจากบทบัญญัติเดิม เพิ่มเติมเป็น “(ค) รัฐภาคีที่ได้รับการร้องขออาจหักค่าใช้จ่ายอันมีเหตุผลสมควรที่เกิดจากการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี หรือกระบวนการทางศาลใดๆ ซึ่งนำไปสู่การคืนหรือการจัดการซึ่งทรัพย์สินที่ถูกยึด” เพื่อให้สามารถแบ่งปันทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำอาชญากรรมหรือทรัพย์สินระหว่างกัน โดยการให้รัฐภาคีที่ได้รับการร้องขอให้รับทรัพย์แทน สามารถหักค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการดำเนินการติดตามคินทรัพย์ ก่อนที่จะส่งคืนทรัพย์สินแก่รัฐภาคีที่ร้องขอ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดในการส่งคืนทรัพย์สิน และตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003

¹¹ ธรรมวรรณ เศรษฐเมธิกุล, “การบังคับใช้สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน: ศึกษากรณีการรับทรัพย์สิน,” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 22–23.

การฟอกเงินของอาชญากรรมข้ามชาติที่นานาชาติทั่วโลกกำลังประสบอยู่นั้น นับว่าเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงอันกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประชาคมโลก ซึ่งประเทศใดประเทศหนึ่งไม่สามารถป้องกันหรือปราบปรามการฟอกเงินของอาชญากรรมข้ามชาติได้เพียงลำพังประเทศเดียว เนื่องจากอาชญากรรมข้ามชาติมีการดำเนินการในรูปแบบเครือข่ายกลุ่มขบวนการ โยงใยไปทั่วทุกมุมโลก การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินของอาชญากรรมข้ามชาติจึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ จึงจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพสัมฤทธิ์ผลเป็นรูปธรรม อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์การ ค.ศ. 2000 นับว่าเป็นความร่วมมือของนานาชาติที่ต้องการจะปราบปรามการฟอกเงินของอาชญากรรมข้ามชาติอย่างแท้จริง ซึ่งการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินของอาชญากรรมข้ามชาติที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือ การติดตามก้นทรัพย์สินของอาชญากรรมข้ามชาติที่อยู่ทั่วทุกมุมโลก เพื่อเป็นการตรวจสอบการกระทำความผิดในครั้งใหม่และเป็นการป้องกันมิให้อาชญากรนำเงินที่ได้จากการกระทำความผิดหรือจากการฟอกเงินนั้นไปกระทำความผิดต่อไปอีก

เอกสารอ้างอิง

- ชมลวรรณ เศรษฐเมธิกุล. “การบังคับใช้สนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน: ศึกษากรณีการริบทรัพย์สิน.” วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- พิรพันธุ์ เปรมภูมิ. คู่มือพนักงานสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางการเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คอมแพคท์พริ้นท์, 2545.
- วันชัย รุจนวงศ์ และคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2) หัวข้อ การกำหนดความผิดฐานฟอกเงินที่ผู้กระทำเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและมาตรการ รวมทั้งความร่วมมือระหว่างประเทศในการปราบปรามการฟอกเงินและมาตรการยึดอายัด และริบทรัพย์สิน. สถาบันกฎหมายอาญา: สำนักงานอัยการสูงสุด, 2548.
- ศิริรัตน์ วิเวก. “มาตรการระหว่างประเทศในการติดตามเรียกคืนทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดประเภทที่ระบุไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต 2003.” วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.